

SXEDIO.H65

4.12.1961: ΤΑ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΓΡΙΒΑ. Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΕΞΑΠΟΛΥΕΙ ΜΥΔΡΟΥΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΝΤΙΠΑΛΩΝ ΚΑΙ ΠΡΩΗΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΠΕΡΙΟΡΙΖΕΤΑΙ ΣΕ ΠΑΡΑΘΕΣΗ ΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ. ΕΝΤΟΝΗ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΩΗΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ ΤΗΣ ΕΟΚΑ ΓΙΩΡΚΑΤΖΗ, ΜΑΤΣΗ, ΚΟΣΗ ΚΑΙ ΠΑΥΛΟΥ ΠΑΥΛΑΚΗ

Μετά την απόφαση του να αποσυρθεί από την πολιτική κονίστρα, ο Στρατηγός Γρίβας αφιερώθηκε αποκλειστικά πλέον στα Απομνημονεύματά του.

Και καθώς είχε απογοητευθεί από την προσπάθεια του, και έβλεπε τους αντιπάλους του να βρίσκονται σε ψηλά σκαλοπάτια τάβαλε με όλους και προκάλεσε θύελλα με τα όσα ανέφερε.

Γιατί από την ανάγνωση τους διαπιστώνεται ότι ο Γρίβας με τα Απομνημονεύματά του δεν περιορίστηκε σε εξιστόρηση των γεγονότων του αγώνα, συμβάλλοντας έτσι πραγματικά στην Ιστορία, αλλά "πολιτευόταν" για να κατατροπώσει τους "πολιτικούς" του αντιπάλους, όταν είχε αποτύχει να τους νικήσει στον πολιτικό στίβο.

Ακόμα καθώς τέθηκε στο πολιτικό περιθώριο με το Μακάριο να δρέφει τις δάφνες του αγώνα επικεφαλής του κυπριακού λαού, Πρόεδρος πια της Κύπρου, ο Γρίβας τάβαλε και μ' αυτόν ως και με τα πρώην παλληκάρια του, στην ΕΟΚΑ.

Ουσιαστικά με τα Απομνημονεύματά του ο Αρχηγός της ΕΟΚΑ απογοήτευσε πολλούς αγωνιστές και ιδιαίτερα ανθρώπους που συνέχιζαν να παίζουν σημαντικό ρόλο στα πολιτικά πράγματα του τόπου.

Πρώτος και καλύτερος εξέφρασε την απογοήτευση του ο Πρόεδρος Μακάριος, ο οποίος χρησιμοποίησε την πιο βαρειά γλώσσα που επιτρεπόταν από τα δεδομένα της εποχής, για να καταδικάσει τα όσα έγραφε, ενώ αργότερα ακολούθησαν βασικοί αγωνιστές της ΕΟΚΑ όπως ο Πολύκαρπος Γιωρκάτζης, ο Γιαννάκης Μάτσης, ο Παύλος Παυλάκης, η

Ουρανία Κοκκίνου, ο Νίκος Κόσης και ο Παπαφώτης Καλογήρου.

Ο Μακάριος ήταν τόσο έντονος στην απάντηση του στα όσα έγραψε ο Στρατηγός Γρίβας ώστε ανέφερε χαρακτηριστικά ότι ο Γρίβας με τα όσα έγραψε κατέστρεψε το θρύλο του Διγενή.

Είπε ακόμα ότι ο Γρίβας διέπραξε δυο τεράστια σφάλματα: Το πρώτο ότι αναμίχθηκε στην πολιτική και το δεύτερο, που ήταν συνάρτηση του πρώτου, ήταν η προσαρμογή της τελικής μορφής των λεγομένων, όπως τα χαρακτήρησε, Απομνημονεύματά του, προς ιδιοτελείς πολιτικές σκοπιμότητες

Ο Γρίβας, είπε ο Μακάριος, με ελαφράν την καρδιά διαστρεβλώνει τα γεγονότα και κακοποιεί την αλήθεια, τόσο για το στάδιο προπαρασκευής του αγώνα, όσο και για το διάστημα της διεξαγωγής του και έγραψε όσα έγραψε, όχι με την εντιμότητα και την ειλικρίνεια αγωνιστή, αλλά με την ιδιοτελή σκοπιμότητα στενόκαρδου πολιτευόμενου.

Από την άλλη πολλοί άνδρες του οι οποίοι στη διάρκεια του αγώνα της ΕΟΚΑ έπεφταν στη φωτιά για να εκτελέσουν τις διαταγές του Διγενή, τώρα του πετούσαν κατάμουτρα ότι παραποιούσε την αλήθεια, έλεγε ψέματα και δεν στεκόταν στο ύψος των περιστάσεων.

Ο Στρατηγός Γρίβας, ανέφερε ο Πολύκαρπος Γιωρκάτζης, αφήρεσε από τον αγώνα και το δημιουργό λαό του το γραπτό μνημείο αρετής που δικαιούτο να αναμένει και το οποίο ο μεν λαός συνέγραψε με το αίμα του, ο δε στρατιωτικός αρχηγός μείωσε με τη γραφίδα του.

Τί όμως ήταν αυτά που προκάλεσαν τη θύελλα των αγωνιστών οι οποίοι έφθασαν στο σημείο να αποχωρήσουν από την Επιτροπή διάθεσης των Απομνημονευμάτων του στην Κύπρο;

Ο Στρατηγός αφιέρωσε **36** σελίδες για τις συμφωνίες της Ζυρίχης και τα παρασκήνια τους έβγαλε όλο του το πάθος εναντίον του μετέπειτα πολιτικού του αντιπάλου Ευάγγελου Αβέρωφ και στα οποία παρουσίαζε το Μακάριο ως άνθρωπο που τον κρατούσε

μακρυστά και δεν τον ενημέρωνε, ενώ παράλληλα κατηγορήσε αγωνιστές, όπως ο Πολύκαρπος Γιωρκάτζης συνωμότησαν για να μη τον ενημερώσουν για τις συμφωνίες και ότι θα έφθαναν μέχρι και τη δολοφονία ακόμα προκειμένου να μη καταστεί δυνατό μια συνάντηση του με τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο.

Είναι χαρακτηριστική φράση του Στρατηγού στη σελίδα **375** των Απομνημονευμάτων του όπου παραπονεείται ότι δεν ενημερώθηκε σωστά για τις πρόνοιες των Συμφωνιών Ζυρίχης- Λονδίνου:

"Το βέβαιο είναι ότι οι εκπρόσωποι της Ελληνικής Κυβέρνησης και του Αρχιεπισκόπου στην Κύπρο κινούντο δραστήρια αφ' ενός μεν όπως απλωθεί γύρω μου πέπλος συσκοτίσεως για τις συμφωνίες, αφ' ετέρου δε για να με παρασύρουν όπως δώσω εμμέσως τη συγκατάθεση μου για τις συμφωνίες με την εκδήλωση συμπαραστάσεως της Οργάνωσης υπέρ της θέσεως που έλαβε ο Αρχιεπίσκοπος".

Σε άλλο σημείο ο Γρίβας αφού παρέθετε επιστολή του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου προς αυτόν σημείωνε ότι "από την επιστολή μπορούσε κάποιος να συναγάγει ότι ο Αρχιεπίσκοπος ήταν ενήμερος πριν από τις **19** Φεβρουαρίου **1959**, ημέρας υπογραφής των συμφωνιών στο Λονδίνο για το περιεχόμενο τους" ενώ ο ίδιος δεν ειδοποιήθηκε για να υποδείξει μέλη της αντιπροσωπείας στο Λονδίνο και ότι "ο καθένας αντιλαμβάνεται ότι η ενημέρωσή μου για τις συμφωνίες ήταν πολύ ελλιπής και ανέφερα από τον Αρχιεπίσκοπο όπως για τις μελλοντικές εξελίξεις ανταλλάξει μαζί μου απόψεις".

Σε άλλο σημείο παραπονείτο ότι και όταν ακόμη υπογράφηκαν οι συμφωνίες δεν ενημερώθηκε στην ολότητα για τις συμφωνίες για να μπορέσει να μορφώσει γνώμη ενώ στις **20** Φεβρουαρίου **1959** συνεχίστηκε η απάτη σε βάρος του και η άσκηση πίεσης σ' αυτόν να μη αντιδράσει και ότι επεδιώχθηκε η ανακάλυψη του κρησφυγέτου του και η εξόντωση των συνδέσμων του.

Στη σελίδα **391** των Απομνημονευμάτων του ο Στρατηγός παρέθετε τρία γεγονότα τα οποία, όπως

πρόσθετε, τον έπειθαν ότι κύκλοι του Αρχιεπισκόπου επεζήτησαν να τον εξουδετερώσουν σε περίπτωση που αντιδρούσε εναντίον των συμφωνιών.

Πρόσθετε:

"Την ίδια ημέρα κατά την οποία υπογράφονταν οι συμφωνίες στο Λονδίνο, δηλαδή την 19η Φεβρουαρίου 1959 πήρα το ακόλουθο σημείωμα του Έλληνα προξένου κ. Φρυδά:

" Β. Αναστάσης (ψευδώνυμο Γενικού Προξένου στην Κύπρο κ. Βλάχου) με ειδοποιεί ότι από λόγους Κυβερνήτη και Άγγλων Υπουργών πιθανολογείται σοβαρά ότι γνωρίζουν τον τόπο διαμονής (κρησφύγετο) αρχηγού και ότι εντελώς προσωρινά αποφεύγουν προχωρήσουν σε σύλληψη, λόγω των εξελίξεων του πολιτικού πεδίου..."

Συγκεκριασμένα με το σημείωμα μου λέγουν: Κινδυνεύετε να συλληφθείτε και η καλύτερη άμυνα για σας είναι η πολιτική εξέλιξη του Κυπριακού, δηλαδή οι συμφωνίες τις οποίες πρέπει να παραδεχθείτε".

Ο Γρίβας δεν πίστεψε στο μήνυμα, λέγει και αρκέστηκε να μειδιάσει και ότι απάντησε ότι επρόκειτο για εκβιασμούς.

Ενα άλλος γεγονός το οποίο ο Στρατηγός χαρακτήριζε "ως επι πλέον στοιχείο για τη συνωμοσία που οργανώθηκε σε βάρος του, με κέντρο της Αθήνα και με πράκτορες εκτέλεσης στη Λευκωσία" ήταν κάτι που πληροφορήθηκε μετά την μετάβαση του στην Ελλάδα και έτσι σώθηκαν, όπως ανέφερε, οι συνωμότες από εκτέλεση από τον ίδιο.

Το γεγονός αυτό ο Γρίβας στήριζε σε έγγραφο του αγωνιστή Φώτη Παπαφώτη και το οποίο αναφερόταν σε κάποια σύσκεψη του στον Άγιο Γεώργιο Σπαθαρικού στην οποία πήρε και ο ίδιος μέρος μαζί με τους αγωνιστές Πολύκαρπο Γιωρκάτζη, Παπαφώτιο Καλογήρου, Παύλο Παυλάκη και Γιαννάκη Μάτση, ο οποίος και δεν αναφερόταν στο έγγραφο.

Εγγραφε ο Φώτης Παπαφώτης σύμφωνα με όσα ανέφερε στα Απομνημονεύματα του ο Γρίβας στη σελίδα 397, χωρίς να αναφέρεται η ημερομηνία υποβολής της

επιστολής:

" Στον Άγιο Γεώργιο Σπαθασρικού, στο σπίτι του αγωνιστή Χρυσόστομου Ανδρέου, στο οποίο ο κ. Παύλος Παυλάκης κι εγώ προσκαλέσαμε τον εφημέριο του Ιερού Ναού Φανερωμένης Λευκωσίας πατέρα Φώτιο Καλογήρου για εξομολόγηση, έγινε η γνωστή σύσκεψη π. Φωτίου, Πολύκαρπου Γιωρκάτζη, κ. Παύλου Παυλάκη και εμένα.

" Ο Μακάριος αφού υπέγραψε στο Λονδίνο τις συμφωνίες Ζυρίχης Λονδίνου, επανήλθε στην Κύπρο. Ο Διγενής αρνείτο να δεχθεί τον Μακάριο που επανέκαμψε.

" Αυτά μας αποκαλύφθηκαν στη σύσκεψη εκείνη από τον π. Φώτιο και από τον Πολύκαρπο Γιωρκάτζη που τον συνόδευε.

" Από τους δυο λέχθηκε ότι επανειμένες απόπειρες να συναντήσει ο Μακάριος το Διγενή απέτυχαν γιατί προσέκρουσαν στην άρνηση του προσωπικού συνδέσμου του Αρχηγού, του Ιεροδιακόνου Ανθίμου Κυριακίδη, που ενισχυόταν προς τούτο από τον κ. Αντωνάκη Γεωργιάδη, οι οποίοι κρατούσαν αυστηρά σε απομόνωση τον αρχηγό, να επιτρέψει τέτοια συνάντηση,

" Προς αντιμετώπιση της κατάστασης που δημιουργήθηκε από τη στάση του Ιεροδιακόνου ανθίμου Κυριακίδη, και για να καταστεί δυνατή η συνάντηση Μακαρίου- Διγενή αντιηλλάγησαν απόψεις και προτάθηκαν λύσεις.

" Μεταξύ των άλλων, έγινε απο τον Πολύκαρπο Γιωρκάτζη εισήγηση όπως ο Ανθιμος απαχθεί και ακολουθως εκτελεσθεί με πιστόλι.

" Ευθύς τότε επενέβη ο π. Φώτιος και εξήγησε, ότι τέτοια ενέργεια αντεδείκνυτο, καθότι θα εξηρέθιζε το Διγενή που θα αντιλαμβανόταν για ποιο λόγο θα γινόταν η απαγωγή και η εκτέλεση του Ανθίμου και θα τον εξωθούσε στο να εμμείνει στην άρνηση του να δεχθεί το Μακάριο. Εξέφρασε δε την άποψη ότι θα ήταν προτιμότερο να αποτελειωθεί ο Ανθιμος αφού παρασυθεί από αυτοκίνητο.

Όταν κατά τις μεταμοεσονύκτιες ώρες

αναχωρήσαμε για τη Λευκωσία οι δυο, ο κ. Παύλος Παυλάκης μου εξέφρασε έκπληξη για το ότι ο π. Φώτης, ενώ είναι ιερέας, εισηγήθηκε μια τέτοια λύση".

Τα όσα αναφέρονταν αποτελούσαν και για το Μακάριο και για τον Πολύκαρπο Γιωρκάτζη και τους άλλους αγωνιστές πολύ σοβαρές κατηγορίες.

Παρουσίαζαν τον αρχηγό του πολιτικού αγώνα ως συνωμότη που προσπάθησε να παραπλανήσει τον αρχηγό της ΕΟΚΑ, να του αποκρύψει τις συμφωνίες και να τους τις πουλήσει με άλλα λόγια χωρίς να γνωρίζει το περιεχόμενο του και παράλληλα να ανέχεται τον εκβιασμό των Αγγλων για να δεχθεί τις συμφωνίες.

Οι κατηγορίες αυτές ακόμα και για ένα πολιτικό ήταν πολύ βαριές όχι για ένα Εθνάρχη όπως ήταν ο Μακάριος.

Η αντίδραση του Μακαρίου ήταν πολύ έντονη και ίσως ήταν η πρώτη φορά που δεν συγκράτησε τη γλώσσα του στην απάντηση του προς το Γρίβα και χρησιμοποίησε τις πιο βαρειές φράσεις που είχε χρησιμοποιήσει μέχρι τότε για να καταδικάσει την ενέργειά του.

Ανέφερε επί λέξει ο Μακάριος στις 4 Δεκεμβρίου 1961 (Μεταγλώττιση):

" Ο Κυπριακός Απελευθερωτικός Αγώνας δημιούργησε το θρύλο του Διγενή. Το θρύλο όμως του Διγενή κατέστρεψε ο Γρίβας.

" Ο στρατιωτικός αρχηγός του απελευθερωτικού αγώνα πέτυχε ως Διγενής και απέτυχε ως Γρίβας.

" Μετά τη λήξη του αγώνα ο Στρατηγός Γρίβας διέπραξε μεταξύ άλλων, δυο τεράστια σφάλματα.

" Το πρώτο σφάλμα ήταν η ανάμιξη του στην πολιτική.

" Υποτιμώντας την πολιτική οριμότητα και νοημοσύνη του ελληνικού λαού ο κ. Γρίβας διεκδίκησε την κατάληψη της εξουσίας για να "ενώσει την Ελλάδα" όπως αυτός διακήρυττε.

" Με πικρία όμως αντιλήφθηκε τελικά ότι ο Ελληνικός λαός δεν ήταν διατεθειμένος να εμπιστευθεί σ' αυτόν τη σωτηρία του.

" Το δεύτερο σφάλμα, το οποίο υπήρξε συνάρτηση του πρώτου ήταν η προσαρμογή της τελικής μορφής των λεγομένων Απομνημονευμάτων του προς ιδιοτελείς πολιτικές σκοπιμότητες.

" Με τα Απομνημονεύματά του αυτά, αντί να εξάρει έρχεται να εναποθέσει κηλίδες στο μεγαλείο του απελευθερωτικού αγώνα, ο οποίος τόση δόξα και αίγλη προσκόμισε στον ίδιο, και να περιβάλλει με τη σκιά της υποψίας και αναξιότητας τίμιους εθνικούς αγωνιστές.

" Με ελαφράν την καρδιά διαστρεβλώνει τα γεγονότα και κακοποιεί την αλήθεια, τόσο για το στάδιο προπαρασκευής του αγώνα, όσο και για το διάστημα της διεξαγωγής του.

" Βλέπει παντού σκευωρίες και συνωμοσίες σε βάρος του που προέρχονται από τους ανθρώπους του, οι οποίοι θυσιάζονταν γι αυτόν και την πατρίδα.

" Ανακαλύπτει ότι αγωνιζόταν μόνος και αβοήθητος, καταπολεμούμενος και υπονομευόμενος από τους πάντες.

" Λυπούμαι βαθύτατα, διότι με τα Απομνημονεύματά του ο Γρίβας αποδείχθηκε κατώτερος της φήμης του.

" Γράφτηκαν αυτά όχι με την εντιμότητα και την ειλικρίνεια αγωνιστή, αλλά με την ιδιοτελή σκοπιμότητα στενόκαρδου πολιτευόμενου.

" Αναμενόταν από το Διγενή να σεβασθεί τουλάχιστον το πνεύμα του αγώνα και να διατηρήσει άσπιλο το ηθικό βάθρο των αγωνιστών.

" Από τα γραφόμενα του Γρίβα δίδεται η εντύπωση ότι σχεδόν κανείς από τους επιζήσαντες αγωνιστές προσέφερε αποτελεσματικά ή ανιδιοτελώς υπηρεσία στον αγώνα.

" Ο αγώνας όμως της ΕΟΚΑ υπήρξε αγώνας ολόκληρου του λαού και κανένας, ούτε ο ίδιος ο Διγενής, δικαιούται να τον διασύρει στο επίπεδο της κομματικής σκοπιμότητας.

" Ευχομαι όπως τα "Απομνημονεύματα" του (τα

εισαγωγικά περιλαμβάνονταν στη δήλωση Μακαρίου) μη διασαλεύσουν την πίστη του λαού μας στην αγνότητα του απελευθερωτικού αγώνα που διεξήχθη".

Για τον Πολύκαρπο Γιωρκάτζη και τους άλλους αγωνιστές, και ιδιαίτερα τον ιερέα Παπαφώτιο Καλογήρου οι κατηγορίες ήταν πολύ βαριές και αφηνόταν να φανεί ότι σχεδίαζαν μια ωμή δολοφονία εν ψυχρώ για να βοηθήσουν το Μακάριο.

Οι κατηγορίες παρουσίαζαν τους ανθρώπους που κινδύνευσαν τόσες φορές να χάσουν τη ζωή τους για την ελευθερία της πατρίδας τους ως ανθρώπους που ήσαν έτοιμοι να σκοτώσουν ένα συναγωνιστή τους, και μάλιστα ιερωμένο, για να προωθήσουν τη συνωμοσία του Μακαρίου εναντίον του Διγενή ώστε να εξαναγκασθεί να δεχθεί τις συμφωνίες ή να δεχθεί το Μακάριο για να του εξηγήσει.

Κι' αυτό ενώ ο ίδιος ο Γρίβας δεν ανέφερε πουθενά στα απομνημονεύματά του ότι ο ίδιος αρνείτο να δεχθεί το Μακάριο παρά μόνο πρόβαλλε τον ισχυρισμό που άλλος ανέφερε, ότι δηλαδή αρνείτο να δεχθεί το Μακάριο.

Ο Πολύκαρπος Γιωρκάτζης δεν είχε πάρει θέση στις συμφωνίες Ζυρίχης- Λονδίνου και σε μια επιστολή του στον Αρχηγό της ΕΟΚΑ, λίγες μέρες πριν υπογραφούν, είχε αφήσει την τελική απόφαση στον ίδιο, αν επέλεγε αλλοιώς.

Εγγραφε ο Πολύκαρπος Γιωρκάτζης στο Διγενή στις **20 Φεβρουαρίου 1959** (Απομνημονεύματα σελίδα **379**):

" Μόλις τώρα περιήλθε σε γνώση μου το περιεχόμενο της συμφωνίας του Λονδίνου. Θεωρώ καθήκον μου να σας γράψω μερικές γραμμές για την όλη κατάσταση, χωρίς φυσικά να θέλω ή να προσπαθήσω να σας επηρεάσω. Τα όσα γράφω είναι απλώς οι σκέψεις μου, που με διακατέχουν αυτή τη στιγμή. Προτού δε σας εκθέσω τις ιδέες μου θα ήθελα να σας διαβεβαιώσω ότι ως στρατιώτης σας που είμαι θα σταθώ παρά το πλευρό σας σε οποιαδήποτε απόφαση κι εάν λάβετε.

" Αρχίσαμε τον αγώνα το **1955** μ ένα σκοπό και μ

ένα τέρμα. Η κατάσταση μας τότε απο στατιωτικής πλευράς ήταν άθλια. Εκτός από τον υπεράνθρωπο αρχηγό μας, δεν διαθέταμε τίποτε άλλο άξιο λόγου. Μερικά ελάχιστα όπλα και λίγους άπειρους άνδρες. Μέρα με τη μέρα και στηριζόμενοι μόνο στη μεγαλοφυΐα του αρχηγού μας κατορθώσαμε τα ακατόρθωτα. Ο αγώνας γενικεύθηκε. Αποκορύφωμα της γενίκευσης του αγώνα επετεύχθηκε στο φετεινό χρόνο. Μόνο φέτος παρατηρείται η γενική και ολοκληρωτική πίστη και αφοσίωση του λαού προς τον αγώνα μας. Ουδέποτε προηγουένως βρισκόμαστε από στρατιωτικής πλευράς σε ψηλότερο επίπεδο. Ο αγώνας, ο στρατιωτικός αγώνας, δύναται να ανθέξει ακόμα για πολύ.

" Ανήκω στην πλευρά τη στρατιωτική κι έτσι βλέπω την όλη κατάσταση. Δεν είμαι πολιτικός και ούτε θέλω να αναμιχθώ στη χαώδη αυτή κατάσταση, που η πολιτική μας ηγεσία δημιούργησε.

" Εάν η πολιτική μας ηγεσία έκαμε λάθη να είσθε βέβαιος, ότι σε λίγους μήνες θα υπάρξει το κατηγορώ του λαού μας και της ιστορίας.

" Η στρατιωτική μας ηγεσία μπορεί να είναι περήφανη, μπορεί να αναμετρήσει τις δυνάμεις της, να αισθανθεί τους πραγματικούς πόθους του λαού μας, να ακούσει την επιταγή των νεκρών μας και να κάμει ότι η συνείδηση της της επιβάλλει. Η υοστήριξη μας θα είναι αμέριστη. Ο λαός δεν θα ακολουθήσει.

" Ο Θεός να σας φωτίζει κατά τις χαλεπές αυτές στιγμές.

" Υ.Γ. Υπερείδης (Γλαύκος Κληρίδης) με κατατόπισε για όλες τις λεπτομέρειες γύρω από συνομιλίες Λονδίνου.

" Εγιναν δυστυχώς πολύ θλιβερά πράγματα.

" Του είπα να σας αποστείλει έκθεση".

Αυτές ήταν οι θέσεις του Πολύκαρπου Γιωρκάτζη στις 20 Φεβρουαρίου 1959, οι οποίες, σύμφωνα με τα Απομνημονεύματα του Διγενή, άλλαξαν μέσα σε δέκα μέρες και μετατράπηκαν σε συνωμοσία για εκτέλεση

του συνδέσμου του Διγενή, Ιεροδιακόνου Ανθίμου, ο οποίος, και πάλι κατά το έγγραφο του Παπαφώτη, αρνείτο να επιτρέψει συνάντηση του Μακαρίου με το Γρίβα.

Ο Γιωρκάτζης μόλις διάβασε τα όσα αναφέρονταν σ' αυτόν έγινε θηρίο. Κι εξέδωσε μια μακροσκελή όσο και λεπτομερή δήλωση στις 6 Δεκεμβρίου 1961, διαψεύδοντας τους πάντες και τα πάντα κι επικρίνοντας τον πρώην αρχηγό του.

Εγγραφε ο Γιωρκάτζης:

" Ο μοναδικός στην Ιστορία του τόπου μας απελευθερωτικός αγώνας του Ελληνισμού της Κύπρου, με τον οποίο ο λαός μας έχει συνειδητοποιήσει με αίμα και θυσίες την αξία της ελευθερίας, αποτελεί ακλόνητο στήριγμα δημιουργικής ανάπτυξης και εθνικής αποκατάστασης.

" Δίκαια λοιπόν αναμενόταν η έξαρση του από το στρατιωτικό του αρχηγό με μια λιτή και σεμνή εξιστόρηση των γεγονότων, γεμάτη ρωμαλαιότητα και ειλικρίνεια σαν τον ίδιο τον τετραετή αγώνα.

" Αναμενόταν να προβάλλει από τις σελίδες των Απομνημονευμάτων του Διγενή η ίδια η μεγάλη Ελληνική ψυχή της Κύπρου την ώρα της δοκιμασίας και να δικαιώνεται ο αγώνας της για ελευθερία στη συνείδηση κάθε ελεύθερου ανθρώπου.

" Αντ' αυτού αφήνεται να ξεπηδήσει από τις σελίδες των απομνημονευμάτων η αμφιβολία για το ήθος των αγωνιστών και επιχειρείται παραποίηση γεγονότων.

" Πρόσωπα κρίνονται όχι απο την έντιμη και ανιδιοτελή συμμετοχή τους στον αγώνα, γεγονότα δε ουσιώδους σημασίας αναφέρονται όχι όπως και όταν έγιναν, αλλά σε συσχετισμό προς συναισθήματα και πεποιθήσεις που γεννήθηκαν εσφαλμένα πολύ ύστερα από τον αγώνα εξ αιτίας επιδιώξεων εντελώς άσχετων προς αυτόν.

" Ο Στρατηγός Γρίβας αφήρεσε από τον αγώνα και το δημιουργό λαό του το γραπτό μνημείο αρετής που δικαιούτο να αναμένει και το οποίο ο μεν λαός

συνέγραψε με το αίμα του, ο δε στρατιωτικός αρχηγός μείωσε με τη γραφίδα του.

" Λυπούμαι βαθύτατα, διότι είμαι υποχρεωμένος να υπερασπίσω με τον τρόπο αυτό την αλήθεια και τους συναγωνιστές μου, των οποίων η μέχρι θανάτου αφοσίωση προς τον αρχηγό τους λησμονήθηκε από τον ίδιο μέσα σε ένα ανεξήγητο πάθος.

" Θλίβομαι όμως ακόμη περισσότερο, διότι είμαι υποχρεωμένος να μιλήσω για τον εαυτό μου για να υπερασπισθώ κατά της ψευδέστατης κατηγορίας της συνωμοσίας.

" Στη σελίδα **397** των Απομνημονευμάτων ο Διγενής γράφει:

" Το ακόλουθο όμως γεγονός είναι ένα επί πλέον στοιχείο για την οργανωθείσα συνωμοσία σε βάρος μου, με κέντρο την Αθήνα και με πράκτορες εκτέλεσης στη Λευκωσία.

" Αυτό το πληροφορήθηκα μετά την άφιξη μου στην Ελλάδα και έτσι οι συνωμοτήσαντες σώθηκαν".

" Ολοφάνερα ο Διγενής αφήνει να νοηθεί ότι, αν γνώριζε ενώ βρισκόταν στην Κύπρο την δήθεν συνωμοσία, θα διέτασσε την εκτέλεση των συνωμοτών, δηλαδή εμένα και άλλων, στηρίζει δε την άποψη του για τη συνωμοσία σε έγγραφο ή επιστολή- γιατί δεν γράφει τί είδους έγγραφο είναι;- το οποίο ενυπόγραφα του έδωσε ο Φώτης Παπαφώτης μετά την άφιξη του στην Ελλάδα.

" Γιατί δεν αναγράφεται από το λεπτολόγο κατά τα άλλα Διγενή η ημερομηνία του εγγράφου του Φώτη Παπαφώτη; Μήπως αυτό γράφτηκε το Δεκέμβριο του **1959** και μάλιστα κατά τις προεδρικές εκλογές;

" Το έγγραφο αυτό, το περιχόμενου του και η αξιοπιστία του γράφοντος τούτο, ως και η ευθυκρισία αυτού που το χρησιμοποίησε προς εξαγωγή εσφαλμένου και συκοφαντικού συμπεράσματος εγείρει πολλά ερωτήματα.

" Το έγγραφο παρατίθεται στη σελίδα **397** και ομιλεί για συνάντηση μερικών αγωνιστών στον Άγιο Γεώργιο Σπαθαρικού.

" Η συνάντηση έγινε πράγματι γύρω στις αρχές Μαρτίου **1959** και παρευρίσκετο σ αυτήν εκτός από τους Παύλο Παυλάκη, αιδεσιμότατο Φώτιο Καλογήρου, Φώτη Παπαφώτη και μένα που αναφέρονται ήταν και ο Γιαννάκης Μάτσης, η παρουσία του οποίου παρασιωπάται.

" Γιατί άραγε; Μέχρι την ημέρα εκείνη ουδέποτε είχα γνωρίσει τον Φώτη Παπαφώτη.

" Αφού λοιπόν ήμουν συνωμότης, ώστε να αξίζει να εκτελεσθώ, γιατί ο Φώτης Παπαφώτης, που έγραψε το έγγραφο, συγκατοικούσε μαζί μου για έξη ολόκληρους μήνες μέχρι και το Σεπτέμβρη του **1959** και συνεργαζόταν μαζί μου από την ημέρα της καθόδου μας από τα βουνά μέχρι τότε;

" Γιατί, αφού επιβουλεύθηκα τον αρχηγό μας, ο Φώτης Παπαφώτης δεν ανακοίνωσε τούτο σ αυτόν έγκαιρα μια και είχε αυτή την ευκαιρία και στην Κύπρο και την Ελλάδα; Πώς ο Διγενής με περιέβαλλε με τόσην αγάπη και εκτίμηση, την οποία εξεδήλωνε δακρύζοντας κατά τις πολλές συναντήσεις μας στην Ελλάδα, εν μέσω συγκινητικών ασπασμών και επαναγκαλισμών, εάν ο Φώτης Παπαφώτης του είχε ανακοινώσει έγκαιρα ότι ήμουν συνωμότης, ως είχε καθήκον έναντι του αρχηγού του να πράξει;

" Στο εν λόγω έγγραφο ο Φώτης Παπαφώτης φέρεται να γράφει:

" Ο Μακάριος αφού υπέγραψε στο Λονδίνο τις Συμφωνίες Ζυρίχης -Λονδίνου επανήλθε στην Κύπρο. Ο Διγενής αρνείτο να δεχθεί τον Μακάριο που επανέκαμψε. Αυτά μας αποκαλύφθηκαν στη σύσκεψη εκείνη από π.(απά) Φώτιο και τον Πολύκαρπο Γιωρκάτζη που τον συνόδευε".

" (Αν ο Φώτης Παπαφώτης έγραφε το έγγραφο αυτό πριν από τις προεδρικές εκλογές, κατά τις οποίες βρεθήκαμε σε διαφορετική τοποθέτηση, ουδέποτε θα με αποκαλούσε κύριον Πολύκαρπο Γιωρκάτζη. Και αυτό ενδεικτικό της αξίας(;) του εγγράφου.

" Το ανωτέρω της επιστολής βρίσκεται σε πλήρη

αντίφαση προς όσα ο ίδιος ο Διγενής γράφει στη σελίδα **401** των Απομνημονευμάτων του όπου αναφέρεται επί λέξει:

" Το πρωί της 3ης Μαρτίου πήρα σημείωμα του Αρχιεπισκόπου, με το οποίο μου ζητούσε συνάντηση στη Λευκωσία, προς συζήτηση θεμάτων στα οποία έπρεπε να είχε τη γνώμη μου. Το βράδυ της ίδιας ημέρας απέστειλα τον κ. Αντώνιο Γεωργιάδη, για να πάρει επαφή με τον Αρχιεπίσκοπο".

" Και ο μεν Φώτης Παπαφώτης μπορεί να γράφει ό,τι θέλει, όπως θέλει και όποτε θέλει, για να παρουσιάζει εκ των υστέρων "συνωμοσίες".

" Ο Διγενής όμως, που παραδέχεται ο ίδιος με την πιο πάνω φράση ότι καμιά βαραδύτητα δεν υπήρξε στην επαφή του Μακαρίου μαζί του, πώς δέχεται ότι το περιεχόμενο του εγγράφου του Φώτη Παπαφώτη, είναι αληθινό;

" Και ακόμη πώς δεν ασκεί κριτικό έλεγχο στο γράφοντα Φώτη Παπαφώτη, για να καταλήξει στο ορθό συμπέρασμα ότι το περιεχόμενο του είναι εσφαλμένο;

" Στο έγγραφο αναγράφεται επί λέξει:

" Από τους δυο- Παπά Φώτιο και Γιωρκάτζη- λέχθηκε ότι επανειλημμένες απόπειρες να συναντήσει ο Μακάριος το Διγενή απέτυχαν γιατί προσέκρουσαν στην άρνηση του προσωπικού συνδέσμου του Αρχηγού να επιτρέψει τέτοια συνάντηση.

" Πώς μπορούν να γίνουν και να αποτύχουν επανειλημμένες απόπειρες μέσα σε τόσο μικρό χρονικό διάστημα, δηλαδή από την 1η μέχρι την 3η Μαρτίου να γνωρίζουν για αυτά, ο αιδεσιμότατος Φώτιος κι εγώ και να εισηγηθούμε συνωμοσία; Και εάν ο ιεροδιάκονος Ανθιμος κι ο προσωπικός σύνδεσμος του Διγενή στις 20 Φεβρουαρίου 1959 δηλαδή μια μέρα μετά την υπογραφή των συμφωνιών και η οποία παρατίθεται από αυτό στη σελίδα **379** των Απομνημονευμάτων του.

" Ιδού απόσπασμα της αναφοράς εκείνης, την οποία μπορεί να αναγνώσει ολόκληρη οποιοσδήποτε αναγνώστης των απομνημονευμάτων.

"...Τα όσα γράφω είναι απλώς οι σκέψεις μου, που με διακατέχουν αυτήν τη στιγμή,. Προτού δε σας εκθέσω τις ιδέες μου, θα ήθελα να σας διαβεβαιώσω, ότι ως στρατιώτης σας που είμαι, θα σταθώ παρά το πλευρό σας σε οποιαδήποτε απόφαση και αν λάβετε"

" Είναι αυτά διαθέσεις συνωμότου ή στρατιώτη αφωσιωμένου απόλυτα στον αρχηγό και τις οποιοσδήποτε αποφάσεις του;

" Ο Διγενής παραθέτει την αναφορά μου αυτή, για να ενισχύσει τη γνώμη του ότι η ΕΟΚΑ τότε ήταν πολύ ισχυρή και δεν δικαιολογείτο η υπογραφή των Συμφωνιών. Αλλά ταυτόχρονα το περιεχόμενο της αναφοράς αυτής αποτελεί προληπτική καταδίκη και εξουδετέρωση του ψεύδους για συνωμοσία εκ μέρους μου εναντίον του, επι πλέον δε αποδεικνύει και για τον πιο κακόπιστο αναγνώστη τις απόψεις μου για την όλη πορεία του Κυπριακού ζητήματος.

" Εγραφα τότε:

" Η στρατιωτική μας ηγεσία μπορεί να είναι περήφανη, μπορεί να αναμετρήσει τις δυνάμεις της, να αισθανθεί τους πραγματικούς πόθους του λαού μας, να ακούσει και να κάμει ό,τι η συνείδηση της της επιβάλλει. Η υποστήριξη μας θα είναι αμέριστη. Ο Θεός να σας φωτίζει κατά τις χαλεπές αυτές στιγμές".

" Ερωτάται τώρα οποιοσδήποτε έντιμος άνθρωπος με κοινόν νουν:

" Είναι δυνατό αγωνιστής με την τόση ευθύνη και εκείνη την ώρα, που παίρνει τέτοια θέση έναντι γεγονότων και την καθιστά γνωστή αμέσως στον αρχηγό του δηλώνοντας απερίφραστα ότι θα τον ακολουθήσει σε οποιαδήποτε απόφαση του, είναι ποτέ δυνατό μέσα σε **15** ημέρες να επιβουλευεται τον αρχηγό του χάριν των Συμφωνιών και της πολιτικής ηγεσίας, την οποία στην ίδια αναφορά κρίνει τότε ως διαπράξασα πιθανώς λάθη;

" Εγώ που έκρινα τότε ότι ο αγώνας, ο στρατιωτικός αγώνας, μπορεί να αντέξει ακόμη για πολύ και που καυχώμουν και καυχούμαι ακόμη ότι "ανήκω στην πλευρά τη στρατιωτική και έτσι βλέπω την

όλη κατάσταση" ήταν ποτέ δυνατό να αποβάλω τις τέτοιες απόψεις και να συνωμοτώ μέσα σε ελάχιστο χρόνο εναντίον του Διγενή;

" Η απάντηση αφήνεται στην κρίση κάθε καλόπιστου ανθρώπου.

" Ποιος ή ποιοι συνωμότησαν όχι απλώς εναντίον μου και πολλών αγωνιστών αλλά εναντίον του αγώνα και του πνεύματος του, θα το κρίνει όλος ο Ελληνισμός της Κύπρου. Είναι όμως τύχη καλή ότι προκειμένου για ειδική περίπτωση που με αφορά γνωρίζουν και άλλοι την αλήθεια και τα διαμειφθέντα κατά τη συνάντηση των αγωνιστών στον Άγιο Γεώργιο Σπαθαρικού και εναπόκειται σ' αυτούς να μιλήσουν την αλήθεια.

" Ο ένοπλος αγώνας της Κύπρου, ανεξάρτητα από το πολιτικό αποτέλεσμα, είναι πολύ περισσότερο από μια πολεμική πάλη τεσσάρων ετών. Είναι αυτούσιο το εθνικό ιδεώδες, το οποίο αρραγές και ένοπλο κτύπησε τη δουλεία και νίκησε.

" Και τέτοια νίκη δεν επιτυγχάνεται με ανθρώπους που έχουν ιδιοτελή ελατήρια, συνωμοτικές διαθέσεις ή ενδοιασμούς.

" Το μόνο ελατήριο και ο ξένος σκοπός όλων μας ήταν η ελευθερία της πατρίδας μας, όπως τη νοιώθαμε από τα μαθητικά θρανία και όπως τη βλέπαμε στον καθημερινό αγώνα, το γεμάτο κινδύνους, βάσανα και θυσίες.

" Κανένας δεν αγωνίστηκε για αμοιβή,. Όταν όμως η καθολικότητα του αγώνα περιορίζεται εκ των υστέρων σε ολιγάριθμη ομάδα ανθρώπων και εσκεμμένη σιγή απλώνεται πάνω από ένοχους ηρωισμούς αγών αγωνιστών αίρεται το ηθικό βάθρο του αγώνα ή πικρία των συναγωνιστών είναι δικαιολογημένη.

" Παρ' όλ' αυτά διατηρώ την βεβαία ελπίδα ότι οι αγωνιστές της Κυπριακής ελευθερίας, ανεπηρέαστοι από την τέτοια πικρία τους, θα κρατήσουν στη ψυχή τους ισχυρό το πεύμα του αγώνα και τη δίκαιη περηφάνεια ότι υπήρξαν άξιοι της πατρίδας.

Σε δήλωση- διάψευση προέβη κι ο Φώτιος

Καλογήρου, ιερέας του ιερού ναού Φανερωμένης, στις 7 Δεκεμβρίου 1961:

" Στην εφημερίδα " Θάρρος" της 4 12 61 είδα περίληψη των απομνημονευμάτων του Διγενή από τον ανταποκριτή της εφημερίδας στην Αθηνά. Στο τέλος της περίληψης είδα να αναφέρεται και το όνομα μου σε παρατιθέμενη έκθεση του αγωνιστού Φώτη Παπαφώτη από την Ακανθούν προς το Διγενή σχετικά με την συνάντηση που έγινε στον Άγιο Γεώργιο Σπαθαρικού με τους αγωνιστές Πολύκαρπο Γιωρκάτζη, Παύλο Παυλάκη και Φώτη Παπαφώτη.

" Ας μου επιτρέψει ο αγαπητός Φώτης να προσθέσω και τον αγωνιστή Γιαννάκη Μάτση, τον οποίο λησμόνησε προφανώς λόγω του μακρού χρονικού διαστήματος, (δέκα μέρες τουλάχιστον) το οποίο μεσολάβησε από τη συνάντησή μας εκείνη, μέχρι την "κατασκευή" και αποστολή της έκθεσης του προς το Διγενή.

" Μετά την ανάγνωση του μέρους εκείνου, της εν λόγω περίληψης που αναφέρεται σε μένα, σκέφθηκα πολύ, αν έπρεπε να ασχοληθώ τώρα με δημοσιεύσεις στον τύπο ή άλλως που σχετίζονται με οποιονδήποτε τρόπο με τον αγώνα, πράγμα που επιμελώς απέφυγα μέχρι σήμερα, διότι διαφωνώ με την τακτική αυτή, η οποία, δυστυχώς υπέρμετρα και επιζήμια φρονώ ακολουθήθηκε.

" Εν τούτοις η συναίσθηση ευθύνης, ως εκ της σιωπής μου για την τυχόν δημιουργία δυσμενών εντυπώσεων στο λαό για το χαρακτήρα ενός κληρικού, ο οποίος έχει κάποια πνευματική δράση στην Εκκλησία και τον σκανδαλισμό από αυτά της συνείδησης των Χριστιανών, με ώθησε να καταλήξω στην απόφαση να ασχοληθώ με τη δημοσιευόμενη έκθεση Φώτη Παπαφώτη παρ' όλον ότι δεν θα επιθυμούσα να βρεθώ σε τέτοια ανάγκη λόγω των πνευματικών δεσμών μου με αυτόν.

1. Διαψεύδω κατηγορηματικά ότι κατά τη συνάντησή μας εκείνη (ή οποτεδήποτε άλλοτε) λέχθηκαν τα όσα ο Φώτης Παπαφώτης αποδίδει σε μένα και τον κ. Πολύκαρπο Γιωρκάτζη, για τον Ιεροδιάκονο

Ανθιμο Κυριακίδη και για άρνηση του Διγενή να συναντήσει τον Αρχιεπίσκοπο.

2. (α). Πράγματι η συνάντηση εκείνη πραγματοποιήθηκε μια νύκτα περί την 7η Μαρτίου 1959 και στο χωριό Άγιος Γεώργιος Σπαθαρικού, στην οικία του Χρυσοστόμου Ανδρέα, όπως ορθά αναφέρει ο Φώτης.

(β). Με τους Φώτη Παπαφώτη και και Παύλο Παυλάκη με συνέδεαν και πνευματικοί δεσμοί εκτός από τη συνεργασία μας κατά τον αγώνα, είχα δε αλληλογραφία με τον κ. Παυλάκη και από τις φυλακές. Διακαής ήταν η επιθυμία μας να συναντηθούμε με πρώτη ευκαιρία, εάν ο θεός μας κρατούσε στη ζωή μέχρι τη λήξη του αγώνα.

(γ). Πράγματι, λίγες μέρες μετά την αποφυλάκιση μου, (είχαν ήδη υπογραφεί οι συμφωνίες και ο Αρχιεπίσκοπος βρισκόταν στην Κύπρο, οι καταζητούμενοι όμως δεν είχαν αμνηστευθεί ακόμη) και κατόπιν συνεννοήσεως μας με επιστολές, επισκέφθηκα τους Φώτη και Παυλάκη στην ως άνω αναφερόμενη οικία, για να τους εξομολογήσω και τους μεταδώσω τη θεία κοινωνία, την οποία και μετέφερα προς τούτο από τον ιερό ναό Φανερωμένης. Συνταξιιδεύσαμε από τη Λευκωσία με τους αγωνιστές Πολύκαρπο Γιωρκάτζη και Γιαννάκη Μάτση, οι οποίοι ήσαν φίλοι του Παυλάκη και επιθυμούσαν επίσης να τον συναντήσουν.

(δ). Η συνάντηση μας εκείνη ύστερα από τόσο χρόνο και κατόπιν τόσων αγώνων και κινδύνων, που όλοι αντιμετωπίσαμε κατά το διάστημα που μεσολάβησε, υπήρξε άκρως συγκινητική. Ασπάστηκε πρώτα το κομμένο χέρι του Φώτη (του αποκόπηκε κατά τον αγώνα) και όλοι ασπάζονταν μεταξύ τους, χωρίς να μπορούν να αρθρώσουν λέξη.

" Μετά τις συγκινήσεις και τις γνωριμίες (ο Φώτης ήταν άγνωστος στους συνοδούς μου) άρχισαν οι διηγήσεις από τη ζωή του καθενός, σε ατμόσφαιρα εγκαρδιότητας και πατριωτικής έξαρσης. Οι νυκτερινές ώρες διαδέχονταν η μια την άλλη χωρίς να

εξαντιλούνται οι διηγήσεις.

" Η εξομολόγηση έγινε στο μεταξύ σε παρακείμενο δωμάτιο και αντιηλλάγησαν ύστερα με όλους σκέψεις για το πώς αξιοποιείτο και θα συνεχιζόταν η ηθική και πνευματική πρόοδος των μελών της Οργάνωσης και του λαού, η οποία σημειώθηκε κατά τη διάρκεια του αγώνα.

" Για τα μέλη της οργάνωσης των τομέων Παυλάκη και Φώτη Παπαφώτη αποφασίστηκε να γίνει αμέσως, μετά την αμνηστία των καταζητουμένων, η οποία αναμενόταν από ημέρας σε ημέρα, κοινή συνάντηση στον Απόστολο Βαρναβα με πρόγραμμα που θα περιλάμβανε θεία λειτουργία, κήρυγμα, γνωριμία των μελών μεταξύ τους, ομιλίες κοινό γεύμα κλπ.

" Αυτή δυστυχώς δεν πραγματοποιήθηκε λόγω έλλειψης ευκαιρίας και άλλων τεχνικών δυσκολιών, οι οποίες ακολούθησαν

(ε) Όπως ήταν φυσικό, η συνομιλία περιστράφηκε και στην πολιτική λύση που έγινε χωρίς κρίσεις και επικρίσεις, δεδομένου ότι όλοι οι παρευρισκόμενοι είχαν απόλυτη εμπιστοσύνη στο μόνο εκπρόσωπο του Ελληνικού Κυπριακού λαού Αρχιεπίσκοπο Μακάριο, συναισθανόμενοι εξάλλου, ότι η αρμοδιότητα τους δεν εξικνείτο και στο πολιτικό πεδίο.

" Δεν υπήρχε άλλωστε, τότε, θέμα διαφωνίας του Διγενή προς τον Αρχιεπίσκοπο, ούτε και γνώριζα προσωπικά τουλάχιστον, αν ο Διγενής αρνείτο να δεχθεί το Μακάριο που επανέκαμψε.

" Με τον Αρχιεπίσκοπο δεν είχα συνομιλήσει ιδιαίτερα μέχρι την ημέρα εκείνη, από την επάνοδο του ούτε και ήταν γνωστό στον Αρχιεπίσκοπο ότι θα είχα τέτοια συνάντηση με τους Φώτη και Παυλάκη.

" Συνεπώς δε δεν έγινε η συνάντηση εκείνη για άλλο σκοπό, εκείνον που αναφέρεται και από το Φώτη.

3. (α). Οι σχέσεις μου με το Διάκονο Ανθιμο, ήσαν άριστες. (Συνεργασία στον αγώνα με τον π. Ανθιμο δεν είχα καμιά μέχρι της σύλληψης μου, τέλη Μαρτίου **1956**, ούτε και γνώριζα αν ο π. Ανθιμος ήταν μέλος της

Οργάνωσης, και εν πάση περιπτώσει, αυτός καμιά επαφή δεν είχε με το Διγενή με οποιονδήποτε τρόπο μέχρι το Μάρτη του 1956. Ημουν μάλιστα πολύ ευχαριστημένος με τον π. Ανθιμο, διότι, όπως με πληροφόρησε η σύζυγος μου στις φυλακές, ο π. Ανθιμος επιδεικνυε ενδιαφέρον για την οικογένειά μου.

" Κατά δε την ημέρα της αναχώρησης του Διγενή από την Κύπρο φωτογραφηθήκαμε και οι τρεις, μαζί με το Διγενή, στην οικία του κ.Γ. Χαραλάμπους οι δε σχέσεις μας εξακολούθησαν και ύστερα να είναι εγκάρδιες.

" Δεν είχα λοιπόν λόγους, ούτε υποκειμενικούς προωπικούς, (αν τυχόν κανένας κρίνοντας εξ ιδίων, με κατηγορήσει και για τέτοιο απαράδεκτο, ούτε αντικειμενικούς λόγους είχα να εισηγηθώ τρόπον "εξόντωσης του π. Ανθίμου, διότι δεν υπήρχε πρόβλημα εξουδετέρωσης Ανθίμου και εν πάση περιπτώσει, δεν θα εισηγούμουν τέτοια λύση. Δεν βλέπω δε κατά ποιο τρόπο θα διευκολυνόταν η επαφή μεταξύ Μακαρίου-Διγενή εάν αυτός ήταν εμπόδιο. Θα υποχρεωνόταν μήπως, όντας νεκρός, να διευθετησει την συνάντηση;

(β) Επίσης σε περίπτωση κατά την οποία ο π. Ανθιμος ήταν πράγματι εμπόδιο σε επιδιωκόμενη συνάντηση Αρχιεπισκόπου- Διγενή, όπως αναφέρει ο Φώτης στην έκθεση του, υπήρχαν και άλλοι τρόποι επαφής με το Διγενή και για μας- αν ανετίθετο σε μας η διευθέτηση της- πολύ δε περισσότερο για τον Αρχιεπίσκοπο και θα ήταν όχι μόνο εγκληματικό, αλλά και ανόητο, να γίνει σκέψη και να επιδιωχθεί εξόντωση του συνδέσμου του Διγενή, όπως ο ίδιος αναφέρει στη Απομνημονεύματά του.

" Ετσι, πέραν της κατηγορηματικής διάψευσης μου, ότι τίποτε δεν ελέχθη από τα όσα ο Φώτης αποδίδει σε μένα και τον κ. Πολύκαρπο Γιωρκάτζη για το διάκονο Ανθιμο, είναι φανερό και από τα ανωτέρω, ότι τέτοιο ζήτημα δεν είχαμε να αντιμετωπίσουμε η δε αποδιδόμενη σε μας λύση ήταν ανόητο να προταθεί.

" 1. Ως προς την ενέργεια του Αρχηγού Διγενή να

αποδεχθεί και να παραθέσει στα Απομνημονεύματά του ανεξέταστα την έκθεση Παπαφώτη, έχω να παρατηρήσω, με όλο το σεβασμό μου προς αυτόν τα ακόλουθα:

(α). Η έκθεση έθιγε τη στρατιωτική τάξη και πειθαρχία, την ευθύτητα και την ειλικρίνεια δυο "άριστων στελεχών του", ως συνήθιζε να αποκαλεί "ευκαίρως ακαίρως", τους θιγόμενους, με την έκθεση ο Διγενής.

"Ωφειλε συνεπώς, να τους καλέσει, "να ακούσει από αυτούς" και να εξακριβώσει την αλήθεια της έκθεσης.

"Και είχε πολλές ευκαιρίες να το πράξει: Εγώ συνάντησα προσωπικά τον Αρχηγό Διγενή και τον αποχαιρέτησα στην οικία του κ. Γ. Χαραλάμπους, κατά την ημέρα της αναχώρησης του από την Κύπρο.

"Με εναγκαλίστηκε τότε ο Αρχηγός και με κατεφίλησε δακρύνοντας και δεν εύρισκε λόγους να με ευχαριστεί για την πολυτιμότετη βοήθεια την οποία έδωσα στον αγώνα κλ. Τον επισκέφθηκα επίσης στην οικία του στην Κηφισιά περί τα τέλη Οκτωβρίου 1959, όταν πήγα στην Αθήνα για τακτοποίηση του γιου μου στο Πανεπιστήμιο, και συνωμίλησα μαζί του για αρκετό χρόνο και έτυχα και πάλι των ίδιων ως άνω εκδηλώσεων και καλακευτικών λόγων.

"Τίποτε και τότε, για την έκθεση του Φώτη Παπαφώτη, δεν μου ανέφερε.

"Μέχρι τότε είχαν περάσει οκτώ ολόκληροι μήνες από τη συνάντηση στον Αγιο Γεώργιο Σπαθαρικού με το Φώτη. Φαίνεται ότι, μέχρι τότε, ο Φώτης δεν είχε λόγους να "κατασκευάσει" κάποιαν έκθεση που να εξυπηρετεί κάποιον σκοπό.

(β). Η έκθεση έτεινε να εμφανίσει δυο "αγωνιστές" (ας με συγχωρήσουν οι αναγνώστες σας που τους παραθέτουμε να αναγνώσουν ακόμη μια φορά τον όρο αυτό που κατήντησε φορτικός) ως αιμοχαρείς (ο ένας μάλιστα "όντας κληρικός" ως δηκτικότετα σημειώνει ο κ. Φώτης), εισηγούμενος τόσο εύκολα το θάνατο ενός ανθρώπου και μάλιστα κληρικού, των οποίων γνώριζε καλά τη συντηρητικότητα και τη

σχολαστικότητα με τους οποίους έκριναν και εξέταζαν πληροφορίες και εκθέσεις τέτοιας σοβαρής φύσης, προτού τις διαβιβάσουν προς αυτόν για να αποφασίσει.

" Ωφειλε και πάλι ο Αρχηγός Διγενής κηδόμενος του καλού ονόματος των αγωνιστών, για το οποίο πάντοτε έλεγε ότι ενδιαφέρεται, να καλέσει οποτεδήποτε και οπουδήποτε τους ως αιμοχαρείς καταγγελομένους και να εξακριβώσει την αλήθεια, ώστε να τους αποκαταστήσει στη συνείδηση του, εάν ψευδώς καταγγέλλονταν με την έκθεση ως αιμοχαρείς, να τους αποκηρύξει δε εάν βρίσκονταν ένοχοι για τις αποδιδόμενες σ' αυτούς διαθέσεις και σχέδια.

2. Δεν ακολούθησε, όμως, ο Διγενής την ορθή αυτή διαδικασία. Αποδέχθηκε την έκθεση του Φώτη ως αληθινή, την εξετίμησε ως αποτελούσαν ικανό τεκμήριο για να "πεισθεί ότι επιδιώχθηκε η ανακάλυψη του κρησφυγέτου του και η εξόντωση των συνδέσμων του, προς τον σκοπό να εξασκηθεί πίεση σ' αυτόν" και την παραθέτει έτσι ανεξέταστα στα Απομνημονεύματά του, με την αξίωση να αποτελέσουν αυτά "αυθεντική πηγή" για την ιστορία του υπέροχου ένοπλου απελευθερωτικού Αγώνα του Μεγάλου Ελληνικού Κυπριακού λαού.

" Ας ευχηθούμε και ας ελπίσουμε ότι κάποτε θα γράψει με αντικειμενικότητα και απαλλαγμένος από έξωθεν επηρεασμούς και άλλους υποκειμενικούς παράγοντες τα πραγματικά του απομνημονεύματα, ο Αρχηγός Διγενής όπως τον γνωρίσαμε κατά τον αγώνα"

Δήλωση-διάψευση έκαμαν τις επομενες μερες και οι άλλοι δυο παρευρεθέντες στη σύσκεψη Παύλος Παυλάκης και Γιαννάκης Μάτσης.

Δήλωσε ο Παύλος Παυλάκης (8 12 1961):

" Ο κ. Γιωρκάτζης χαρακτήρισε την κατηγορία για συνωμοσία ως ψευδέστατη. Κατ' εμέ ο χαρακτηρισμός αυτός είναι ο πλέον επιεικής. Η απόπειρα δε του Φώτη Παπαφώτη η οποία αποβλέπει αφ' ενός μεν να κηλιδώσει το άσπιλο κύρος του σεπτού λευίτη Παπαφωτίου Καλογήρου αφ' ετέρου δε για να

παρουσιάσει αληθοφανή την κατηγορία του, είναι τουλάχιστον αχαρακτήριστη.

" Στην ως άνω δήλωση προβαίνω μόνο και μόνο διότι αισθάνομαι πως το επιτακτικό καθήκον για την αποκατάσταση της αλήθειας και του κύρους των θιγομένων συναγωνιστών μου, δεν μου επιτρέπει να σιγήσω".

Η δήλωση του Γιαννάκη Μάτση (9 12 1961:

" Είναι για μένα οδυνηρό καθήκον να αντικρούσω τον Αρχηγό μου, ο οποίος παραπλανηθείς προσάπτει τέτοιαν κατηγορία εναντίον δυο έξοχων αγωνιστών, του π. Φωτίου Καλογήρου και του Π. Γιωρκάτζη.

" Ημουν παρών κατά τη συνάντηση αγωνιστών στον Άγιο Γεώργιο Σπαθαρικού και διαψεύδω κατηγορηματικά ως ασύστολο ψεύδος τα περί συνωμοσίας.

" Αισθάνομαι πόνο και αγανάκτηση, διότι ο Διγενής αβασάνιστα επίστεψε μια τέτοια κατηγορία που διατυπώθηκε μήνες πολλούς μετά τον αγώνα εναντίον δυο άριστων αγωνιστών, οι οποίοι απέδειξαν με τη δράση και τις θυσίες τους απόλυτη αφοσίωση προς τον αγώνα και τον στρατιωτικό αρχηγό του.

" Για μένα δε ιδιαίτερα που συνεργάστηκα στενά με το Γιωρκάτζη και ξέρω καλά το χαρακτήρα και το ήθος του, ως και τα αισθήματά του για τον αρχηγό κατά τον αγώνα, είναι εντελώς απαράδεκτη και η ιδέα ακόμη ότι ο Γιωρκάτζης, είναι ικανός να σκεφθεί καν τέτοιο πράγμα για το Διγενή.

" Περισσότερο όμως είναι ντροπή, γιατί έτσι κηλιδώνεται, όχι το ήθος και η τιμή του π. Φωτίου και του Γιωρκάτζη, που είναι απρόσβλητα, αλλά η αλήθεια και η αγνότητα του αγώνα του ίδιου και μάλιστα από τις σελίδες του βιβλίου που μπορούσε και έπρεπε να ήταν το Εθνικό Ευαγγέλιο των σημερινών και αυριανών Ελλήνων της Κύπρου".

Οι αντιδράσεις δεν περιορίστηκαν μόνο στις διαψεύσεις αλλά και με πρακτικές ενέργειες.

Έτσι η Ουρανία Κοκκίνου και η Μαρία Μίτλεττον, μέλη της Επαρχιακής Επιτροπής Λευκωσίας για τη

διάθεση των Απομνημονευμάτων του Διγενή ανακοίνωσαν ότι αποχωρούν από την Επιτροπή:

" Υστερα από τις επίσημες ειδήσεις ότι τα Απομνημονεύματα του κ. Γεωργίου Γρίβα παραποιούν κατάφωρα την αλήθεια και αμαυρώνουν τον αγώνα του αγνού Κυπριακού λαού, μέλη της επαρχιακής Επιτροπής συνήλθαν έκτακτα σε ειδική συνεδρία και αποφάσισαν να παραιτηθούν από το έργο της διανομής των "Απομνημονευμάτων" σε ένδειξη διαματυρίας για τις καταπληκτικές αναλήθειες και πλάνες που περιέχονται σ αυτά οι οποίες σπιλώνουν τον αγώνα και το ήθος του εμπειστή και πρωτεργάτη της Κυπριακής Επανάστασης Αρχιεπισκόπου Μακαρίου και των τιμίων συναγωνιστών".

Ακολούθησαν και άλλα μέλη της ΕΟΚΑ όπως ο βουλευτής Νίκος Κόσης και ο βουλευτής της Κοινοτικής Γιαννάκης Μάτσης οι οποίοι σε δήλωσή τους ανέφεραν (7.12.1961):

" Με πολλή συγκίνηση και ενθουσιασμό γίναμε μέλη της Κεντρικής Επιτροπής διάθεσης των Απομνημονευμάτων του Διγενή, διότι θεωρήσαμε επιτακτικό καθήκον μας να συμβάλουμε στην ταχεία διάδοση τους μέσα σε όλο τον ελληνικό λαό ως αψευδούς και αιώνιας γραπτής ιστορίας των θαυμαστών γεγονότων του τετραετούς Αγώνα υπέρ της ελευθερίας της πατρίδας μας.

" Με πολλήν όμως θλίψη και πικρία διαπιστώσαμε ότι το περιεχόμενο των Απομνημονευμάτων σε πολλά σημεία και μάλιστα τα πιο ουσιώδη δεν ανταποκρίνονται προς την αλήθεια και το πνεύμα του αγώνα και έτσι μειώνεται η ηθική αξία του ως και το ανεπίληπτο ήθος πολλών αγωνιστών.

" Με τα Απομνημονεύματα καταβάλλεται προσπάθεια να αφαιρεθεί απο το δικαιούχο η μεγαλειώδης ιδέα της ένοπλης επανάστασης της Κύπρου και τίθεται εκ των υστέρων σε αμφιβολία οι αγαθές προθέσεις πολλών παλληκαριών που υπηρέτησαν ενταγμένοι στην ΕΟΚΑ, το ιδεώδες της ελευθερίας και την πατρίδα με μοναδική αυτοθυσία και ανιδιοτέλεια.

" Ο Διγενής ήταν ο αρχηγός μας. Στη μορφή του

όμως βλέπαμε όχι τον άνθρωπο, αλλά την Ελλάδα, την ελευθερία και το λαό μας και τις προσταγές του σαν επιταγή του ιδανικού.

" Μέσα στη καρδιά μας, την καρδια όλων των μαχητών της ΕΟΚΑ, μόνο αυτό το ιδανικό είχε θέσει και μόνο γι αυτή την αλήθεια πολεμούσαμε.

" Σαν αγωνιστές αυτή την απλή αλήθεια θέλαμε να βρούμε στις σελίδες των Απομνημονευμάτων, που να θρέφει γι αμέτρητες γενιές τα Ελληνόπουλα με πίστη στα μεγάλα ιδανικά που τα ζωντάνεψε το αίμα και οι θυσίες των νεκρών συντρόφων μας.

" Αυτήν την αλήθεια κι αυτή την εθνική τροφή δεν την δίδουν αγνή και καθαρή οι σελίδες των Απομνημονευμάτων.

" Διαμαρτυρόμαστε γι' αυτή την άστοργη αμαύρωση των σελίδων των Απομνημονευμάτων και γι' αυτό παραιτούμαστε από την Κεντρική Επιτροπή προς διάθεση τους, με την έκκληση προς τους συναγωνιστές μας να κρατήσουν αυτοί στην καρδιά τους καθαρό το μεγαλείο του αγώνα της Κύπρου και να θεωρήσουν ως επιβράβευση της προσφοράς τους τη συναίσθηση ότι καλώς αγωνίστηκαν".